

ЗНАЧАЈ ВОЉЕ У ВОЈНИЧКОМ ПОЗИВУ

Чврста воља за победом била је један од најиздашнијих извора наше снаге у ослободилачком рату. Зато је сасвим разумљиво што у васпитавању припадника армије придајемо велику важност вољи као чиниоцу од кога зависи успех у извршавању задатака. Отуда је и потреба да се упознамо са том сложенем психичком појавом и њеним својствима, како бисмо могли и знали систематски и организовано развијати јаку вољу као чврсту карактерну особину старешина и потчињених.

Опредељење појма воље. У свакодневном животу различито се оцењује вредност воље као карактерне особине појединих људи. Тако за једне кажемо да им је воља јака, а за друге да су људи „без воље“ или „слабе воље“, а често им приписујемо и друге одговарајуће особине карактера.

Шта је, управо, воља?¹

Тај појам је веома сложен и не може се потпуно представити а неколико речи. Ипак се може рећи да је воља једна од најзначајнијих и врло сложених психичких функција сваког човека која се манифестује у његовој упорности, енергичности, смелости, иницијативи, активности и сличном.

По квалитетима њихове воље, људе бисмо могли поделити у две главне групе: оне са јаком и оне са слабом вољом. У оквиру једне и друге групе такође можемо направити читаву скалу вредности квалитета воље појединаца.

Историја НОР-а пуна је примера масовног испољавања непоколебљиве воље бораца и старешина НОВ за победом. У књизи „Доживљаји Николетине Бурсаћа“ Бранко Ђопић је оцртао јаку вољу овог популарног партизанског борца и јунака. Николетина је одолевао суровим тегобама живота и животног пута борца револуције у рату. Он је човек изванредно јаке воље који је читавог свог живота успешно одолевао једној по једној напасти. И у најтежим данима партизанске борбе Николетина је у своју средину уносио ведрину, живост и снагу.

Снази и постојаности воље многих револуционара можемо да се дивимо и да се поносимо собом ако успевамо следити њихов пример.

Орган ЦК КПЈ „Пролетер“, пишући о убиству Ђуре Ђаковића, каже и следеће: „Неисцрпна енергија, гвоздена воља и неограничена

¹ Чланак представља покушај тумачења неких проблема воље и то третираних само са психолошког аспекта.

оданост Партији пролетаријата јесу битне особине Ђуре Ђаковића. Делу пролетаријата он служи свим својим бићем. Он је до краја свога живота остао такав, увек бодар, одлучан и готов да својим примером ободри, упали и окуражи за опште и непосредне борбе угњетених“. Таквих примера пуна је светла историја наше Партије. Никакве тешкоће у борби за слободу радног човека, за социјализам, нису могле поколебати хиљаде наших револуционара.

Моша Пијаде био је осуђен на 20 година тешке робије, али то није сломило његову челичну вољу. Уместо да клоне духом, он је у казниони даноноћно радио на превођењу капиталних дела марксистичке литературе, учио језике, одржавао марксистичке кружоке и налазио времена да се бави сликарством.

На тим примерима данас васпитавамо припаднике наше армије — како треба ценити и волети слободу, како се треба жртвовати за велике циљеве социјалистичке револуције и колико се снаге може испољити за савлађивање разноврсних препрека у извршавању часне војничке дужности.

Наша воља има две битне фазе: субјективну и објективну.

Пре него што нешто урадимо имамо одређену представу о својој намери и њеним последицама. У основи тих сазнања леже мотиви који нас покрећу на одређену активност. То показује и овај пример: Првоборци НОР-а, одлазећи у борбу 1941. године, врло добро су знали какве их све тешкоће и лишавања чекају на томе путу: да могу погинути, да им окупатор може уништити породице, да ће то бити дуготрајна и тешка борба и сл. Ипак је сазнање о величини циљева револуције покренуло сваког појединца и он је одлучио да иде у борбу. То је она субјективна фаза вољног процеса која се одвија у нама самима, то је период замисли и појаве наших хтења. Тек иза тога долазе поступци за реализовање наших тежњи. То је друга — објективна фаза, период остваривања наше замисли, тј. њеног претварања у дело.

Дела првобораца извршена у току 4 године оружане борбе сама по себи довољно говоре о томе како су они реализовали своју субјективну вољу.

Улога мотива у процесу воље. Мотивима припада посебно место у процесу наше воље и о њима се много расправља у савременој психолошкој литератури. То је веома опсежан проблем, па ћемо само укратко истаћи неке важније моменте које је нужно познавати да бисмо правилније схватили и разумели проблеме васпитавања наше воље.

Процес воље има две битне компоненте: мотиве и циљеве.

Мотиви су оно што нас покреће на неку радњу. Али то није довољно прецизно речено, јер се може схватити да све оно што код човека изазива реаговање представља у ствари одређене вољне мотиве. Нехотично затварање ока, кад нечим испред њега махнемо, нема ничега заједничког са вољним мотивом и вољом, јер се та реакција ока одиграла несвесно и независно од наших намера; то је рефлексна радња, а воља је продукт активности наше свести.

Питање на коме се највише сукобљавају идеалистичка и материјалистичка схватања човекове воље јесте — каквих све мотива има

у основи наше вољне радње. У ужем смислу, поставља се питање: да ли су мотиви код човека урођени или стечени?

Постоје углавном два ненаучна гледишта. Једно је да су мотиви урођени, а друго — да су стечени. Психолози-идеалисти тврде да су сви мотиви који покрећу човека на неку активност урођени и да је један од главних — мотив власништва. Они такође тврде да је код човека урођен и мотив агресивности, чиме желе доказати да свет не може постојати без приватне својине и да мора бити ратова. Фашисти су написали дебеле томове књига о томе да код неких народа постоје урођени мотиви „инстинкти“ за владањем, а код других за покоравањем.

Марксиста разликују стечене и урођене мотиве и указују на велики значај стечених. Многе поступке и активности људи можемо објаснити чисто физиолошким потребама (глад, жеђ, и сл.). То су мотиви биолошког и физиолошког карактера и важе за све људе.

Људска делатност се не може ценити само по урођеним мотивима. У крајњој линији, квалитете наше воље треба тражити у манифестовању и снази испољавања социјалних мотива. Припадници армије врше разне активности које се не могу објаснити урођеним мотивима (испољавање храбрости и свесне дисциплине, свестрано залагање у обуци, савлађивање разних тешкоћа у војном позиву итд.). Ако, на пример, систематски радимо на свом војностручном образовању, или редовно идемо у позориште, не чинимо то због урођених мотива. Број стечених мотива савременог човека, нарочито у социјализму, све више расте, јер се повећавају његове могућности, проширује интерес и расту потребе.

Често се код човека појављују два опречна мотива од којих један води ка вишим друштвеним и животним циљевима, а други се томе супротставља. Од великог је значаја за нашу вољу и њене квалитете који ће од њих однети превагу и да ли побеђују несвесне тежње, афекти, страсти, нагонске побуде или мотиви у чијој основи леже више људске потребе.

Проблем борбе разних мотива код човека веома је сложен, па овде не можемо детаљније да га разматрамо. Ипак ћемо на једном примеру показати тенденције два противречна мотива и могућност решења.

Ако, на пример, неки старешина зажели да иде на фудбалску утакмицу, а већ сутра мора да одржи важно предавање у својој јединици, код њега ће се појавити два мотива који један другом противрече: проучити потребне материјале и припремити предавање, или поћи на фудбалску утакмицу.

Решење овог проблема зависиће од квалитета његове воље. Ако пође на утакмицу, његова се воља показала слабом, јер није успела дати предност дужности над личним задовољством. Ако се одлучи да се солидно припреми за предавање, биће то резултат свесног сазнања потребе, цениће се да је његова воља јака. Према томе, снага наше воље, у најужем смислу, не значи ништа друго него способност да доносимо одлуке и трошимо своју енергију на активности које проистичу из наших дужности.

Крупне животне циљеве можемо остваривати само савлађивањем великих препрека, било да оне долазе споља, из објективне стварности, или из борбе различитих мотива унутар нас самих. Човеков живот представља у ствари веома сложену борбу. Увек нам се на путу до неког нашег циља нешто супротставља. Да би испунио своје обавезе према друштву и себи, човек мора често водити борбу са оним што га од тога одвраћа, у првом реду са својом склоношћу за лаким и комотним животом која је неспојива са одговорним војним позивом.

У разговору са делегацијом студената, Маршал Тито је једном приликом рекао: „Човек је биће које има све могуће слабости. Он мора да савлађује неке своје слабости, које могу да делују негативно. Најтеже је победити самог себе. Борити се са својом супротношћу је тешка ствар и комунисти то морају савладати. Човек се мора вечито борити са собом; имати пред собом своју савест, јер је то један начин изграђивања самог себе“.

Овим речима друга Тита указано је на супротности које се налазе у самом човеку и на тешкоће борбе са самим собом. Само јаком вољом можемо обезбедити да у тој борби не побеђују негативни мотиви и фактори несвесног, већ да над њима односе превагу чиниоци рационалне природе. Савлађујући „све могуће слабости“ и одлучујући се за оно шта треба, сваки појединац истовремено васпитава и изграђује код себе истрајну и јаку вољу.

Ако су у питању припадници армије, то значи да њихов труд да у обуци постигну што боље резултате, њихово систематско залагање на стручном и идеолошком васпитању итд. зависе од тога каквог је квалитета њихова воља која се кроз сав тај рад истовремено проверава, васпитава и јача.

Процес воље. Почетак сваке наше активности изазван је неком потребом материјалне или духовне природе. Та потреба, кад је поставимо свесни, јавља се као представа циља за којим тежимо — то је у ствари наша жеља. Жељом је одређен циљ, али од жеље до циља понекад је веома далеко. То нам потврђују свакодневни примери и искуства. У нама се јављају многе жеље, али их све не остварујемо. Неко је, на пример, зажелио да похађа курс енглеског језика. Почео је да га похађа, али је после извесног времена одустао и то објашњава овако: „Имао сам велику вољу да научим енглески језик, али не иде, немам смисла за језике“. То објашњење сасвим је погрешно. Дотични је имао само жељу, али не и довољно јаку вољу да ту жељу реализује, тј. његова воља била је слаба.

Оно унутрашње „ја желим“ не треба ни преценити ни потценити, јер то је полазна тачка у васпитавању наше воље. Да би се разумне и оправдане жеље испуниле, код нас се јављају стремљења, за чије остварење је потребна одговарајућа акција: планови, средства и активност за постизање одређеног циља. То је корак даље у јачању и васпитавању наше воље. Оно „ја желим“ прераста у „ја хоћу“. Сада је јасан не само циљ већ и начин — средства помоћу којих се до њега долази. Остваривање оног унутрашњег „ја хоћу“ један је од сложенијих елемената процеса воље.

У војном позиву, а нарочито кад су у питању борбени задаци, често су циљеви јасни, али се појављују разноврсне могућности да се до њих стигне. Од пута којим се пође умногоне зависи и успех целе акције. То онда доводи до претходног размишљања, колебања, до тзв. борбе мотива у вољном процесу.

Борба мотива за старешину је најсудбоноснији мисаони процес у доношењу одлуке, а одлука је решење за прелазак на дело, на акт вољне радње. Руководилачке способности војног старешине огледају се у томе да ли он у мисаоном процесу исправно води борбу мотива и да ли у тој борби обезбеђује превагу најреалнијих. Такође је потребно да старешина у правом моменту и одлучно оконча борбу мотива која може да ојача или ослаби његову вољу. Важно је да ли је дошло до потпуне победе једних, а коначног одбацивања других мотива, или је старешина прихватио мотиве у чију оправданост није потпуно сигуран. Ово је изванредно значајно за васпитавање воље старешина и због тога што се борба мотива у мисаоном процесу припремања одлуке огледа и касније — у издавању задатака јединицама, одређивању структуре борбеног поретка, доследности извођења одређених борбених поступака и сл. Поуздано се може рећи да старешина који се до краја колеба и не може се чврсто одлучити на решење има слабу вољу и обично је слаб командант. Процес борбе мотива је нужан и, зависно од околности, може да траје краће или дуже време. Командант чврсте воље обично завршава тај процес брже, тј. брже се одлучује и, зависно од још неких околности, доноси боља и реалнија решења.

Врло је важно запазити да постоје одређене специфичности у вољном процесу припадника армије, што је условљено природом њихових задатака. Мисаони процес команданта који припрема одлуку за акцију има специфична обележја у различитим ситуацијама. Он мора придавати одговарајућу пажњу околностима које владају у свакој конкретној ситуацији. Поред тога, заповест команданта представља безусловну обавезу за потчињене. Ипак, процес борбе мотива код потчињеног није одсутан при извршавању наређења претпостављеног.

На пример, командант пука који води одбрамбену борбу јавља командиру једне чете: „Моја резерва креће у противнапад на правцу... почетак противнапада у... дејством своје чете подржите противнапад...“.

Чим је примио наређење командир чете почиње да размишља о мерама које ће му најбоље обезбедити успешно извршавање постављеног задатка. У његовом мисаоном процесу одмах наступа борба мотива: да ли, рецимо, противнапад пуковске резерве подржати такође, противнападом или само ватром своје чете. Ако се командир определи за противнапад своје чете, наступа борба других мотива: којим правцем усмерити тај противнапад, колико снага ангажовати, до које личије дати задатке потчињеним јединицама и сл. Кад командир реши сва та питања и донесе одлуку, борба мотива је завршена. И овде је његова воља дошла до изражаја у извршавању одлуке, али не само његове него и одлуке команданта пука. То је један од основних специфичних чинилаца у вољном процесу припадника армије.

Пример који смо навели показује и то да се често у активности припадника армије два прва стадија васпитавања воље (жеља и хтење) превазилазе, односно искључују. И то је једна од специфичности која се често јавља код војника и старешина. Њу намећу односи у армији и јединственост циљева свих њених припадника, а то је важан услов под којим се васпитава њихова колективна воља, чији је значај изванредно велики.

Ипак, у процесу вољне активности припадника армије, а нарочито војника, најважнији моменат је извршавање наређења. Све друго је подстрек за дејство или обратно. Приступање извршењу наређења зависи од тога како је оно прихваћено, како се водила борба мотива и каква је одлука. Потпуно прихваћено наређење претпостављеног потчињени ће извршити без резерве. Међутим, ако воља старешине није правилно схваћена, или је прихваћена са и најмањом дозом сумње, потчињени ће је извршавати без потребне вољне енергије, што може бити условљено разним чиниоцима и у мањој или већој мери имати врло неповољне последице.

Из тога проистиче врло важан закључак: у процесу васпитавања воље припадника армије неопходно је код сваког појединца гајити навику да усваја чврсте одлуке и да их непоколебљиво извршава.

То што се у периоду извршавања задатака често сукобљавамо са непредвиђеним тешкоћама упућује старешине да код својих потчињених развијају не само умешност брзог проналажења целисходних решења, него и јаку вољу да их енергично остварују, тј. да без колебања савлађују неочекивано искрсле тешкоће. То је нарочито важно кад се ради о борбеним задацима, јер је у рату немогућно предвидети све што се може догодити. Испољаване иницијативе у оваквим случајевима од огромне је важности.

Основне особине воље припадника армије. У почетку смо рекли да је воља врло сложена психичка функција. У крајњој линији снага наше воље испољава се у способности да владамо собом. Најважније особине воље које треба развијати код припадника армије су:

а) Свест о правој вредности циљева. Јачати снагу воље припадника армије могуће је само под условом ако их упућујемо на јасно одређене циљеве и ако тачно знају шта се хоће. То је први услов за постизање непоколебљиве воље активности сваког појединца и њихово уклапање у једну хомогену целину. То је први услов да у општем кретању изградње социјалистичког друштва и наше армије свако према својим склоностима и способностима, својим вољним актом, одређује своје животне циљеве у пуном складу са циљевима колектива — заједнице, у којима ће се испољавати пуна убеђеност у личну и друштвену целисходност своје делатности. Такав однос према циљевима, личним и заједничким, обезбеђује нам да својом активношћу развијемо високе моралне квалитете наше воље: високо развијено осећање дужности, личне одговорности и дисциплине у свему што радимо.

б) Самосталност у одлучивању. Једна од најзначајнијих особина воље старешина јесте целисходна самосталност у одлучивању која се одређује степеном њихове независности у изналажењу најбољих решења у датој ситуацији и способности стваралачке примене правил-

ских одредаба, усвојених тактичких начела и сл. Самосталност у одлучивању не смео схватити као игнорисање мишљења других. Нај-познатије војсковође узимале су у обзир мишљење других личности, али су коначно решење доносиле самостално и за то сносиле пуну одговорност. Самосталност старешине у одлучивању мора се заснивати на правилном схватању идеје и задатака који проистичу из одлуке вишег старешине и темељном познавању стварне ситуације. Самосталност у одлучивању нарочито треба да се испољава у непрекидној активности свих припадника армије на потпуном и тачном извршавању задатака у свакој ситуацији и насупрот свим па и неподвижним тешкоћама.

в). Самокритика, владање собом и одлучност. Само кад појединац има развијене те личне особине можемо говорити о високим квалитетима његове воље. Ако се воља не темељи на разумним основама, онда је то тврдоглавост, самовоља и слично. Тврдоглави људи заступају своје ставове и поступке по сваку цену, не испитајући степен њихове правилности. Старешина јаке воље који поседује особину самокритике, не доноси непромишљене одлуке. Обично људи слабе воље нагло падају у афекте и често се доводе у стање неразборитости. Они доносе више одлука, али их не остварују па губе веру у себе. Одлучност је особина човека јаке воље испољена у способности да буде непоколебљив у остваривању одлука. Само онај старешина који се не плаши одговорности и тешкоћа, који од њих не бежи него им разумно иде у сусрет са циљем да их победи, има јаку вољу. Под појмом владања собом треба подразумевати објективно уочавање и оцену својих позитивних и негативних особина и успешно савлађивање онога што је негативно. То значи, подвргавање самога себе свесној контроли и свесној дисциплини, а захтева трајно интервенисање, ангажовање свести, свесне акције што усклађује, усмерава и одабира нашу вољну активност. Отуда је и владање собом у ствари свеобухватна синтеза човекове воље. У томе велики значај има самокритика. За припадника армије није реткост да при извршавању неког задатка не може бити апсолутно сигуран да ће његова активност донети жељене резултате, а нарочито ако се ради о сложеним борбеним задацима. Због тога се често мора ићи на ризик. За одлучног старешину карактеристично је да мирно иде на такву несигурност и успешно савлађује препреке, јер је колебљивост у таквим ситуацијама „најизразитија црта слабих карактера“ (Волтер).

г) Свесна дисциплина и стваралачка активност. Јака воља припадника армије не може се замислити без свесне војничке дисциплине, тј. без свесног вољног подвргавања строго одређеним правилима војничког живота. Умети своју вољу организовати у правцу свесног прихватања свега што се подразумева под појмом вољне дисциплине — велика је ствар. Свака се способност развија у процесу рада, па то важи и за вољу. Стицање радних навика једна је од моћних полуга васпитања снажне воље. У позитивним радним навикама човек добија снажно средство које му омогућује да му у остваривању животних циљева „ниједан дан не прође без црте“. Горки је истицао да „већ мала победа над собом чини човека много јачим“. Способност стваралачке активности припадника армије испољава се у енергичности, иницијативи, упорности, истрајности и систематичности у раду.

Путеви васпитавања воље. Васпитавање воље је неопходно, јер се нико није родио са прекаљеном и јаком вољом. Јачање воље припадника армије захтева систематски, дуготрајан и стрпљив рад. У војничком васпитавању, поред задатка да се код сваког старешине и војника развије не само одлучност, упорност, самосталност, иницијатива и друга својства воље — неопходно је обезбедити и усмереност њихове воље интересима армије и народа. То се у нашој армији може постићи у првом реду јачањем комунистичког погледа на свет и осећања југословенског социјалистичког патриотизма. Од велике је важности и упознавање са борбеном прошлoшћу и задацима армије, јер тако сваки њен припадник може дубље сагледати величину и улогу оружане силе, а тиме и значај свога позива.

Воља је она страна личности војника која се у највећем степену мора развијати кроз целокупну обуку и васпитање, кроз целокупан живот и рад. Снага воље сваког појединца може се издизати на најразличитије начине, па чак и на тзв. „ситницама“: војничком држању, брзом устајању на трубни знак, брзом заузимању свога места на команду „збор“, тачном доласку на састанак или конференцију итд.

Из малих победа кују се велике и свака од њих чини следећу радњу лакшом. Тако систематским планским радом и контролом над самим собом развијамо позитивне квалитете наше воље.

Енергичност, иницијативу и смелост можемо развијати и јачати одлучним приступањем послу и чврстом намером да га до краја обавимо. Јака воља се огледа у беспрекорном извршавању свакодневних задатака и обавеза. То није лако, јер у нашој природи има слабости које нас од тога одвлаче. Узмимо за пример рад на личном усавршавању. То је велики вољни напор, дужност и обавеза сваког војника, а нарочито старешина. На другој страни, у природи је сваког појединца да пронађе изговор за недовољну активност на личном усавршавању. Учење, размишљање, решавање проблема захтева јаке вољне напоре и оно је само по себи тешко. Појединци губе време у томе што немају доброг плана, што се не могу довољно концентрисати над оним што уче, често се колебају шта и на који начин да уче итд. У почетку треба себе просто присилити на рад, док се не добију први резултати, а онда се већ јавља интерес и учењу се приступа са мање напора.

У процесу војне обуке могу се интензивно јачати квалитети воље на тај начин што ће се пред појединце систематски постављати све тежи проблеми.

Војнички односи такође дају могућности за развијање позитивних особина воље. Сваки припадник армије треба да уме командовати и покоравати се. Искуства у командовању, као и она у покоравану, јачају његову вољу.

Захтеви које поставља војна дисциплина имају изузетан значај у васпитавању воље. Доследно поступање према одређеним правилима живота и рада у касарни, на логору, маршу, вежби итд. има посебан значај за развијање и јачање војничких квалитета воље појединаца који су дужни да по својој савести и налогу своје дужности извр-

шавају све што од њих захтева војна дисциплина. Тако се учимо водати собом, а у томе је суштина јаке воље. На тај начин, војна дисциплина је средство не само за усклађивање односа, одржавање реда, војничког изгледа итд. него и за васпитавање воље сваког појединца.

Рад је основни чинилац у васпитавању воље. Много зависи од стила рада. Нетачност и неуредност у било ком погледу штетно утичу на васпитавање воље. Успех у раду јача, а неуспех, ако није схваћен и објективно анализиран, слаби нашу вољу.

Старешина може успешно васпитавати вољу потчињених само ако им целокупном својом активношћу улива поверење и ако добро познаје њихове особине. Особине воље потчињених може упознати на различите начине: да ли пред тешкоћама показују постојаност или не, да ли поступају лакомислено, колико показују самоиницијативе и одлучности, како се држе пред старешинама, а како ван њиховог присуства итд. Врло је важно да старешина уме пратити и правилно усмеравати развитак воље потчињених. Старешина који добро познаје своје потчињене мора да зна где је најслабија карика у ланцу њихове воље: да ли је у питању неумешност, слабост у плану рада, неповерење у своје снаге итд. Кад добро упозна своје потчињене, старешина ће моћи успешно да прати и васпитава њихову вољу, тј. да уочава и отклања њихове слабости.

Такозвана психичка засићеност често је добра прилика за јачање воље појединаца. На пример, ако на часу физичке обуке неки војници не могу да се услужу уз конопац, старешина их понекад може само са неколико речи просто препородити и они, као да су добили нову снагу, појачавају напоре па се чак и попну до врха.

Воља се васпитава у целокупној васпитној активности: у обуци, политичком раду, личним додирима итд. Због тога је неопходно да старешина посматра сваки задатак и из угла његове васпитне улоге, придржавајући се познатог педагошког принципа: у вољном акту војника треба вежбати у оном што је најслабије развијено. Овај принцип намеће обавезу да старешина у свом васпитном раду увек индивидуално прилази војницима и узима у обзир особине њихове воље. Ако, на пример, пушкомитраљеца, курир, осматрач итд. испољава неодлучност, губи се у сложеним ситуацијама, подлеже изненађењима и слично, старешина је обавезан да му посвети посебну пажњу, да га ангажује на задацима преко којих ће отклонити те слабости. То он може само ако добро познаје војнике, ужива њихово пуно поверење и уме правилно да искористи њихове индивидуалне особине у процесу обуке.

Важну улогу у васпитавању воље има и војнички колектив, заједнички живот у касарни, на логоровању и сл. То јача смисао за потчињавање личних жеља и тежњи интересима заједнице. У колективу се најбоље развија и јача свесна дисциплина сваког појединца.

У том погледу спорт и физичка обука такође заузимају важно место, јер учвршћују нервни систем и повољно утичу на јачање издржљивости и способности самосавлађивања. На часовима физичке

обуке често се од појединаца траже осетни вољни напори за савлађивање одређених вежби. Ти напори су потребни нарочито кад је извршење вежби скопчано са извесним опасностима, као што је скакање на смучкама, скок са падобраном и сл. Онај ко такав скок први пут обавља, у ствари је принуђен да себе „примора“, тј. да себи „нареди“ да то уради. Према степену вежбања, напрегнутост постепено опада, а воља за понављањем тих радњи јача.

Идеали такође играју важну улогу у васпитавању воље. Отуда и посебна важност упознавања са животом, делима и подвизима великих стваралаца: револуционара, државника, научника, војсковођа, уметника, народних хероја и других.

У процесу васпитавања војника и старешина не сме се заборавити да њихова воља не представља сама за себе изоловану функцију, већ је саставни део личности. Процес развоја воље не можемо посматрати истргнуто и изоловано од општег процеса васпитавања карактера и целокупне личности човека.

Слободно се може рећи да је васпитавање воље нераздвојно везано за целокупну активност и рад, за све напоре и прегнућа које чине припадници армије.

Потпуковник

Вуко МИХАИЛОВИЋ